

УНІВЕРСИТЕТИ В НОВІТНІЙ ІННОВАЦІЙНІЙ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Інноваційна модель розвитку соціально-економічної системи пройшла кілька етапів свого розвитку.

Інтеграційна інноваційна модель формується наприкінці XIX ст. і базується на поглибленні взаємодії економічних суб'єктів наукової сфери і виробництва: об'єднанні ресурсів їх інтелектуальної діяльності, проведенні спільних науково-технічних дослідженнях тощо. Це значно скорочує час та витрати на впровадження відкриттів фундаментальної науки у виробництво, полегшує трансакції інноваційного продукту між творцями, виробниками і кінцевими споживачами, допомагає залученню промислових та банківських фінансових ресурсів в інноваційну сферу. Якщо виробництво ставить перед наукою завдання знайти способи розв'язання тих чи інших виробничих проблем, розробити науково-технічні прогнози, науково-технічні програми і плани розвитку, то науково-технічні досягнення вчених, зі свого боку, визначають рівень і характер виробництва. Особливо важливим є те, що інтеграція науки і виробництва передбачає інтеграцію знань економічних суб'єктів, які входять до інтегрованих науково-виробничих утворень.

Науково-виробнича інтеграція пройшла кілька етапів:

I – остання чверть XIX століття: виникнення перших промислових лабораторій; формування інфраструктури промислової науки (професійних товариств і асоціацій, спеціалізованих журналів, інформаційної підтримки);

II – перша половина XX століття: інтенсивне зростання промислового сектора дослідницьких робіт, формування національного науково-дослідницького потенціалу, створення фінансової бази промислової науки, виконання великих проектів; міждисциплінарність досліджень;

III – друга половина XX століття: інтеграція науки і виробництва, створення державних органів управління НТП, формування науково-технічної політики визнаються загальнонаціональним завданням держави;

IV – сучасний етап: наука перетворюється на велику галузь національної економіки, формуються ефективні моделі кооперації освіти, науки і виробництва, які вирізняються цілями, завданнями та змістом, сприяють створенню національної інноваційної системи [1].

Інтерактивна (мережева) інноваційна модель упроваджується у практику розвинених країн у 90-х роках ХХ ст. з переходом до інформаційного (мережевого) суспільства [2]. Така модель передбачає взаємодію усіх суб'єктів інноваційної діяльності як членів мережі шляхом використання інформаційних технологій, нових способів продукування, поширення та освоєння сучасних знань. Стрімке поширення Інтернету сприяє науковій кооперації між різними країнами, особливо у сфері досліджень і розробок. Набувають розвитку подвійні об'єднання на принципах мережевої взаємодії окремих видів науково-технологічної діяльності між собою та з бізнес-середовищем. Серед них:

- науково-освітні мережі на базі ВНЗ університетського типу, організованих шляхом «приєднання» до мережевих структур, які взаємодіють з іншими навчальними закладами та їх об'єднаннями у рамках регіональних чи міжнародних зв'язків і мають державний чи приватний статус. Реформування ВНЗ на принципах мережевої науково-дослідницької організації призводить до виникнення «віртуальних університетів», або «невидимих коледжів»;

- науково-виробничі мережі, які найбільш яскраво виявляють себе в побудові так званих «пірамідальних моделей» науки та є властивими для науково-технологічної діяльності транснаціональних корпорацій. Останні контролюють дослідження зі створення нових технологій, експериментальні розробки й надання інжинірингових науково-технологічних послуг, виробництво і збут наукоємних продуктів. З часом науково-виробничі мережі набувають характеру науково-бізнесових;

- освітньо-бізнесові мережі на базі провідних ВНЗ університетського типу та компаній у сфері інноваційного бізнесу в межах перспективних напрямів досліджень (біо-, нано- та інформаційних технологій). Можливі розбіжності між науковою, освітньою та виробничою діяльністю коригує держава.

Новітня інноваційна модель набуває поширення у XXI столітті. Як свідчать міжнародні дослідження General Electric «Global Innovation Barometer» 2011-2016 рр., у передових країнах світу інновації визнано стратегічним пріоритетом, основним рушієм економічного розвитку, конкурентоздатності і створення робочих місць, покращення якості життя. У світі відбувається четверта Промислова революція, або «Промисловий Інтернет», який оптимізує взаємозв'язок інтелекту, машин і комунікацій, сприяє зростанню продуктивності праці, удосконаленню технічного обслуговування, трансформації трудових відносин. Причому дедалі більше компаній стикаються з "*digital* дарвінізмом", коли технологія розвивається швидше, ніж вони можуть до неї адаптуватися. За таких умов найбільш значущі інновації спрямовуються не так на отримання прибутку, як на розвиток суспільства й на те, щоб відповідати загальнолюдським потребам. Інноваційна сфера економіки стає головним об'єктом державної політики. Керівництво провідних компаній на своєму рівні надає переваги стимулюванню інноваційних процесів та інноваційної культури працівників компаній, розвитку співробітництва між компаніями задля інтеграції творчих ресурсів та прийняття рішень, які задовольняють потреби локальних і світових ринків. При цьому вони створюють нові ринки, яких не було раніше [3].

Важливу роль у новітній інноваційній моделі розвитку суспільства відіграють університети. Інноваційна дослідницька діяльність університету спрямовується на створення та освоєння інновацій на різних етапах інноваційного процесу: від появи ідеї або нової технології до виробництва інноваційної продукції та її реалізації на ринку (комерціалізації).

Головними критеріями інноваційності сучасного університету є:

1) створення інноваційних продуктів. Інновації в освіті є різноманітними і вбирають у себе:

освітні інновації: нове знання як продукт наукового дослідження, упроваджений на ринок освітніх послуг: освітні програми, нові підручники та навчальні посібники; нові або вдосконалені освітні технології навчання. Освітні інновації становлять сутність інноваційної освіти;

науково-технологічні інновації: результати наукових досліджень і розробок, що передаються для впровадження і застосування у виробництві. Такі інновації потребують тісної інтеграції ВНЗ із науково-промисловим комплексом та використання матеріальної бази підприємств для свого впровадження. Важливою умовою їх виникнення є наявність інноваційної інфраструктури в регіоні та самому університеті;

економічні інновації: нові механізми державного і приватного фінансування, студентське самофінансування, стимулювання інвестицій у сферу освіти, нові системи стимулювання праці в освіті;

управлінські інновації: нові або вдосконалені форми організації навчального процесу та управління ВНЗ; перехід до маркетингової орієнтації навчальних закладів (цілеспрямовану маркетингову роботу з підприємствами та випускниками); нові структури управління і фінансування науково-дослідницькою роботою викладачів та ін.;

2) комерціалізація результатів роботи та захист інтелектуальної власності, які б поширювалися на освітні інновації та на результати науково-дослідницької діяльності. Комерціалізація освітніх інновацій має місце, якщо навчання студентів відбувається за договорами платного навчання, і відзначається нестабільністю. Комерціалізація наукових досліджень (результатів НДДКР) означає упровадження науково-технологічних інновацій у виробництво та одержання прибутку. У США практика комерціалізації наукових досліджень університетів включає: роботу з патентування і патентної підтримки перспективних наукових відкриттів та одержання прибутку від продажу ліцензій на ці патенти; створення на базі наукових відкриттів і за допомогою правової, фінансової та організаційної підтримки університетів *spin off* і *startup* компаній з подальшим одержанням часткового прибутку від їх діяльності або доходу від продажу компанії; проведення для дослідників спеціальних семінарів з економічних та правових питань комерціалізації інновацій;

3) наявність інноваційної інфраструктури, суб'єкти якої б узяли на себе окремі функції з комерціалізації результатів інноваційної діяльності

університетів. Йдеться про наукові, дослідницькі парки, технопарки, бізнес-інкубатори, створені як за участі університетів, так і незалежно від них.

Урахування досвіду зарубіжних університетів важливо для вітчизняних ВНЗ. Дослідники звертають увагу на численні проблеми українських університетів в інноваційній сфері: відсутність законодавчого забезпечення діяльності технополісів, бізнес-інкубаторів, інноваційно-технологічних центрів (кластерів) тощо; недосконалість механізму залучення недержавних коштів на інноваційний розвиток, у тому числі через венчурні фонди та ринок цінних паперів; не розробленість інфраструктури страхування інноваційної діяльності та інші.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Функции науки в жизни общества [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://allendy.ru/fil-nauki/454-nauka-economika.html>.

2. Бублик, С. Г. Концептуальні підходи до формування інноваційної моделі державного управління науково-технологічною діяльністю [Електронний ресурс] / С. Г. Бублик. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Bublik.pdf>.

3. GE Global Innovation Barometer 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gereports.com/innovation-barometer-2016/>

Шевченко Людмила Степанівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії НЮУ ім. Ярослава Мудрого, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України